

УДК 339:330.322

DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2021-38-7>

Зінчук Т. О.

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції
Поліського національного університету*

Паламарчук Т. М.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції
Поліського національного університету*

Zinchuk Tetiana

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of International Economic Relations
and European Integration
Polissia National University*

Palamarchuk Tetiana

*PhD in Economics, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of International Economic Relations
and European Integration
Polissia National University*

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ МІЖНАРОДНОГО ІНВЕСТУВАННЯ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Участь України у світових процесах глобалізації та інтеграції активізують залучення іноземного капіталу. У статті розглянуто сутність іноземних інвестицій, форми та сучасні підходи щодо їх класифікації. Визначено головні аспекти привабливості економіки України для міжнародних інвесторів. Застосовано економіко-статистичний підхід щодо аналізу обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну та з країни у динаміці загалом, а також у розрізі окремих країн світу. Виявлено спрямованість прямих іноземних інвестицій у певні види економічної діяльності національної економіки. Зазначено трансформаційні зміни щодо відображення вітчизняної статистичної інформації з руху прямих іноземних інвестицій. Виявлено інвестиційні ризики, пов'язані з використанням іноземного капіталу. Обґрунтовано, що подальша реалізація економічної політики України у сфері іноземного інвестування пов'язана зі здійсненням відповідного регулювання процесів як їх залучення, так і ефективного використання. Розкрито перспективи міжнародного інвестування в Україні.

Ключові слова: інвестиції, міжнародне інвестування, економіко-статистичний підхід, інвестиційний клімат, інвестиційні ризики, національна економіка, інтеграція, глобалізація, перспективи.

Вступ та постановка проблеми. Міжнародні інвестиції є потужним рушієм для проведення структурних зрушень у національній економіці, оскільки сприяють зростанню бюджетів країн, забезпечують економічне зростання, конкурентоспроможність підприємств, сфер та економіки країни загалом. В умовах глобалізації саме потоки міжнародного капіталу виступають вагомим чинником інтеграційних процесів та відображають взаємодію всіх елементів моделі соціально-економічної макросистеми. Інтенсивний рух капіталу між країнами приводить до зростання соціально-економічного розвитку країни. Активізація розвитку міжнародного інвестування пов'язана з діяльністю міжнародних корпорацій, які забезпечують вільний рух капіталу, зумовлюють транснаціоналізацію світових економічних процесів, сприяють функціонуванню світового фінансового ринку, поглиблюють процеси міжнародного поділу праці, посилюють міжнародну кооперацію та співпрацю.

Залучення іноземних інвестицій у різні сфери економічного розвитку України є об'єктивною необхідністю, яка зумовлена недостатнім обсягом внутрішніх фінансових ресурсів щодо реалізації національних проєктів, нарощення виробничого потенціалу, забезпечення соціального захисту населення, здійснення природоохоронних заходів тощо. Водночас використання іноземного капіталу в національній економіці пов'язане з певними ризиками, серед яких: зниження конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, посилення монополізації, регіональні диспропорції, технологічна залежність від країни-інвестора, безробіття, екологічні проблеми тощо.

В умовах суттєвих змін, що відбуваються у світовій економіці, зокрема впливу процесів глобалізації, діджиталізації, сталого розвитку, загрози пандемії COVID-19, залучення міжнародного капіталу в Україні повинне бути пов'язане зі здійсненням відповідної державної політики країни щодо активізації іноземного інвестування, створення належного інвестиційного клімату, а також забезпечення захисту національних інтересів та економічної безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси міжнародного інвестування завжди були в колі наукової дискусії вітчизняних та закордонних учених, таких як: М.І. Бирка [1], Т.Г. Венгуренко [2], Р. Вернон [27], С.О. Герашченко [3], Дж. Даннінг [23], Г.Т. Карчева [6], Ч. Кіндлбергер [25], К. Коджіма і Т. Озава [26], Н.М. Куцмус [5], К.Л. Маркевич [7], О.Г. Михайленко [8], О. Негрич [9], А.В. Нікітіна [10], Ю.О. Світлична [14], А.О. Татарульєва [15], О. Федорчак [18], Г.О. Харламова [19], С.В. Юдіна [20] та інші. Незважаючи на значну кількість наукових публікацій, важливим є продовження досліджень щодо виявлення тенденцій, можливих ризиків та перспектив міжнародного інвестування в економіку України із застосуванням економіко-статистичного підходу.

Метою наукового дослідження є діагностика інвестиційного клімату в Україні в умовах глобалізації та інтеграції, оцінка ймовірних ризиків зниження інвестиційної привабливості та розроблення перспектив міжнародного інвестиційного процесу в Україні.

Результати дослідження. Для забезпечення стійкого зростання національної економіки в умовах дефіциту власних фінансових ресурсів важливою є активізація інвестиційної діяльності, зокрема за рахунок залучення міжнародних інвестицій. Згідно із Законом України «Про режим іноземного інвестування» під іноземними інвестиціями розуміють цінності, які вкладаються міжнародними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства країни з метою отримання прибутку або

досягнення відповідного соціального ефекту [13]. Законом передбачається, що іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді: іноземної валюти, конвертованої НБУ; національної валюти відповідно із законодавством нашої країни; рухомого та нерухомого майна і пов'язаних із ними майнових прав; акцій, облигацій або інших цінних паперів, корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному капіталі певної юридичної особи; грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, що гарантовані банківськими установами та мають вартість у конвертованій валюті, підтвердженої у відповідності до законодавства або дій країни інвестора, міжнародною торгівлею; певних прав інтелектуальної власності; прав на здійснення господарської діяльності, а також прав на користування надрами та використання природних ресурсів; інших цінностей [13].

Згідно зі світовим досвідом прями іноземні інвестиції розподіляються на три складові частини: акціонерний капітал – придбання іноземним інвестором акцій підприємства в іншій країні; реінвестований прибуток – частка прибутків прямого інвестора, що не розподіляється як дивіденди філіям, або прибуток, який не перераховується безпосередньому інвестору; внутрішньофірмові позики або внутрішньофірмові боргові операції, які стосуються коротко- чи довгострокових запозичень та позик коштів, що надаються прямими інвесторами один одному [21].

Залучення іноземних інвестицій в Україні відбувається у різних формах, передбачених чинним законодавством, та інших формах – корпоративних та договірних. До корпоративних форм відносяться: грінфілд-інвестиції (greenfield investments) – інвестиції у створення підприємства «з нуля»; браунфілд-інвестиції (brownfield investments) – передбачають злиття та поглинання; joint ventures – інвестиції у спільні підприємства. Договірні форми залучення прямих іноземних інвестицій на вітчизняні підприємства містять: субпідряд, ліцензування, франчайзинг, послуги аутсорсингу та ін. [10, с. 80–81]. Набувають поширення нові форми здійснення іноземного інвестування, що базуються на контрактних відносинах, зокрема: ліцензійні контракти (ноу-хау, технології); управлінські контракти (обладнання); поставка підприємства під ключ (фінансування всього проєкту, організація збуту); угоди «ризикові проєкти» (розвідка природних ресурсів); проєктне фінансування (фінансування підготовки проєкту); операції зустрічної торгівлі (товарообмін, обмін технологіями) та ін. [9, с. 128].

Для аналізу тенденцій та ефективності іноземних інвестицій в національну економіку суттєве значення має розгляд класифікації іноземних інвестицій. У сучасному науковому світі існують різні підходи щодо видів інвестицій. Так, низка науковців відзначають, що прями іноземні інвестиції (ПІІ) можуть бути реальними, якщо розглядати ознаку за об'єктами вкладання коштів, прямими за характером участі в процесі інвестування, довготерміновими за періодом здійснення інвестування, приватними за формами власності інвестора, а також вкладеннями коштів відповідно як у матеріальні, так і у нематеріальні ресурси. Інші вчені, розглядаючи нормативно-правові акти, що регулюють здійснення інвестиційної діяльності в країні, прями іноземні інвестиції розрізняють за типом інвестованих активів та формою інвестування. Поширеним також є розподіл ПІІ на горизонтальні, вертикальні і конгломеративні [1, с. 25].

З метою розуміння розроблених науковцями ознак та видів прямих іноземних інвестицій в сучасній економічній літературі найбільш важливим та актуальним, на нашу думку, є економіко-статистичний підхід щодо їх класифікації, який передбачає: статистичний підхід; якісний підхід щодо

оцінки інвестиційної діяльності інвестора та якісний підхід до оцінки результативності залучених прямих іноземних інвестицій на підприємствах у країні-реципієнті [1, с. 27]. Економіко-статистичний підхід дозволяє використовувати інформацію для обліку і звітності прямих іноземних інвестицій та розрізняє напрями потоків капіталу (внутрішні та зовнішні іноземні інвестиції), походження капіталу (іноземні інвестиції, що здійснюються в розвинених країнах, відповідно з країн, що розвиваються, та офшорні). Важливість зазначеного підходу полягає у наданні кількісної інформації для проведення аналізу та подальшої оцінки залучення прямих іноземних інвестицій, а саме: про обсяги потоків прямих іноземних інвестицій і про активи (запаси) іноземних інвестицій. Величина потоків іноземних інвестицій свідчить про обсяги інвестицій за період дослідження, відповідно активи надають можливість провести аналіз кількості прямих іноземних інвестицій в країні станом на певний час.

Застосування економіко-статистичного підходу дозволяє провести дослідження з використанням статистичної інформації щодо іноземних інвестицій в національну економіку, виявити тенденції і закономірності розвитку, дає можливість провести аналіз впливу окремих факторів на обсяги надходжень іноземних інвестицій в національну економіку та виявити ключові чинники, які зумовили ці зміни.

Світовий досвід країн із перехідними економіками засвідчує, що, залучаючи прямі іноземні інвестиції, підприємницький іноземний капітал, можливим є вихід з кризи, оскільки вони отримують доступ до сучасних інноваційних технологій, методів управління, а також отримують позитивні результати, що відображаються в макроекономічних показниках [7, с. 92]. Згідно із визначеннями фахівців Міжнародного валютного фонду (МВФ), прямими інвестиціями вважаються інвестиції, які здійснюються за межами країни з метою розширення виробництва товарів та послуг, закупівлі товарів для імпорту, базування або експортування в треті країни. Характерними ознаками прямих іноземних інвестицій є те, що інвестор має контроль над управлінням підприємствами, які виступають у вигляді акціонерного капіталу і коротко- та довгострокових міжфірмових позик. При цьому головним критерієм є те, що прямі іноземні інвестиції розширюють можливості щодо здійснення підприємницької діяльності [14, с. 116].

Прикладами успішного залучення іноземних інвестицій в підприємства Житомирської області є діяльність:

ТОВ «Церсаніт Інвест» – це один із найбільших виробників плитки та кераміки в Україні марки Cersanit та Оросзно, потужність становить 12 млн. м² плитки та 2 млн од. сантехніки, забезпеченість робочими місцями – 1200 чол., вартість інвестиційного проекту – 140 млн євро; ІП «Eurogold Industries Ltd» – одне із найбільших підприємств-експортерів у Житомирській області, частка експорту становить близько 85%, займається виробництвом споживчих товарів, серед яких: прасувальні дошки, сушарки для білизни, сходи, покриття для прасувальних дошок; забезпеченість робочими місцями – 1200 чол., річне виробництво продукції – 3,5 млн од.; ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна ЖУ» – виробництво електромонтажних систем для автомобільної промисловості, зокрема системи електропроводки та джгути для автомобілів VW, BMW, Audi, Mercedes. У Житомирі підприємство розпочало діяльність з 2016 р., забезпеченість робочими місцями – близько 2000 чол. [12].

Інвестиційну привабливість України для залучення міжнародних інвестицій характеризують значний природний, виробничий, технологічний, ресурсний, інноваційний потенціал, зокрема: Україна – одна з найбільших країн світу за запасами корисних копалин; країна може забезпечити продовольчі потреби на рівні одного мільярда населення; за площею орних земель Україна займає перше місце у світі, за площею чорнозему відповідно третє місце; за потужністю газотранспортної системи країна займає друге місце у Європі; за експортом чавуну країна займає друге місце у світі, за експортом залізних руд – четверте місце у світі; за потужністю атомних електростанцій – третє місце у Європі, за довжиною залізниць – четверте місце в Європі [18, с. 84].

Україна має високий рівень інноваційних розробок у багатьох сферах науки і техніки, відповідний науково-технічний потенціал, привабливість національної економіки для міжнародних інвесторів зумовлена й наявністю кваліфікованої робочої сили, відповідною законодавчою базою щодо вирішення питань із залучення міжнародного капіталу. В країні іноземним інвесторам гарантується захищеність власних ресурсів, повернення коштів у випадках припинення інвестиційної діяльності, забезпечуються своєчасні та стабільні виплати за інвестиційними вкладками, надається спеціальний національний режим, який дозволяє міжнародним інвесторам здійснювати бізнес поряд із громадянами країни.

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції, дол. США (станом на 01.01)

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну		Прямі іноземні інвестиції з України	
	акціонерний капітал	боргові інструменти	акціонерний капітал	боргові інструменти
2010	38992,9	5264,6	5760,5	123,4
2011	45370,0	6024,9	6402,8	123,4
2012	48197,6	8205,4	6435,4	185,8
2013	51705,3	10386,8	6568,1	231,4
2014	53704,0	10249,7	6702,9	214,9
2015	38356,8	8297,1	6456,2	212,0
2016	32122,5	7882,8	6315,2	217,1
2017	31230,3	7566,6	6346,3	229,7
2018	31606,4	8414,5	6322,0	240,0
2019	32905,1	8987,0	6294,4	246,2
2019 (станом на 31.12)	35809,6	9411,6	6272,7	248,0
Станом на 31.01.2019 р. до станом на 01.01.2010 р. (+,-), дол. США	-3183,3	4147,0	512,2	124,6
%	91,8	178,8	108,9	2,0 р.

Джерело: побудовано за даними [11].

Обсяги надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну та вибуття з країни не мають чіткої тенденції щодо зниження або збільшення, відзначаються коливанням їх величини: за період 2010–2014 рр. спостерігалось збільшення надходження іноземних інвестицій в економіку, водночас за період 2015–2018 рр. – зменшення їх величини внаслідок військових дій на Сході країни, політичної та економічної нестабільності тощо, протягом 2019 р. спостерігається тенденція щодо збільшення прямих іноземних інвестицій в країну (табл. 1).

Простежується чітка різниця у розмірах прямих іноземних інвестицій з економіки порівняно з надходженням та їх тенденцією (рис. 1, рис. 2).

Головними країнами світу, які спрямовують інвестиції в Україну, є: Кіпр (обсяг інвестицій станом на початок 2020 р. становив 10368,9 млн дол. США), Нідерланди (відповідно 8301,4 млн дол. США), Велика Британія (відповідно 2060,6 млн дол. США), Німеччина (відповідно 1843,1 млн дол. США) та Швейцарія (відповідно 1714,5 млн дол. США) (табл. 2). Спостерігається значне збільшення величини надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну з європейських країн, зокрема з таких, як: Фінляндія – на 58,9 %, Люксембург – на 52,7%, Нідерланди – на 36,3%, Литва – на 33,7%, Швейцарія – на 23,3%, серед країн Азії слід відзначити Туреччину, збільшення з якої відбулося на 77,6% [11].

Таким чином, країни ЄС є важливими стратегічними партнерами для України. Збільшення обсягів надходжень іноземних інвестицій з високорозвинутих країн ЄС за останні роки свідчить про підвищення довіри до країни, що має сприяти подальшому розвитку міжнародних еконо-

мічних відносин та формуванню позитивного іміджу України [8]. Проте надходження в країну інвестицій з офшорних юрисдикцій є негативним явищем, що впливає на інвестиційний потенціал та економічний розвиток країни.

Інвестиційну привабливість України в умовах глобалізації необхідно оцінювати не тільки за внутрішніми показниками, доцільно застосовувати також порівняльний аналіз статистичних показників із показниками інших країн світу [2, с. 107].

В Україні відбуваються зміни щодо надходження прямих іноземних інвестицій з розрахунку на одну особу та їх низький рівень порівняно з іншими країнами, зокрема: станом на 1 січня 2015 р. обсяги прямих іноземних інвестицій із розрахунку на одну особу населення становили 895,5 дол. США, станом на 1 січня 2016 р. – відповідно 752,7 дол. США, станом на 1 січня 2017 р. – відповідно 734,8 дол. США, станом на 1 січня 2018 р. – 746,9 дол. США, станом на 1 січня 2019 р. – відповідно 781,6 дол. США, станом на 31 грудня 2019 р. – відповідно 855,5 дол. США [10]. У Румунії надходження іноземних інвестицій із розрахунку на душу населення в чотири рази вищі порівняно з Україною, у Словаччині відповідно у п'ять разів вищі, в Угорщині вищі у 12–18 разів [20, с. 155].

Спрямованість прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності дає змогу проаналізувати розподіл іноземного інвестування та виявити інвестиційно привабливі сфери. Переважна частина прямих іноземних інвестицій надходить у найрозвинутіші сфери економічної діяльності, зокрема у 2019 р. з загального обсягу прямих іноземних інвестицій в розмірі 35809,6 млн дол. США спрямовано: в промисловість 11595,9 млн дол. США, що становило 32,4%;

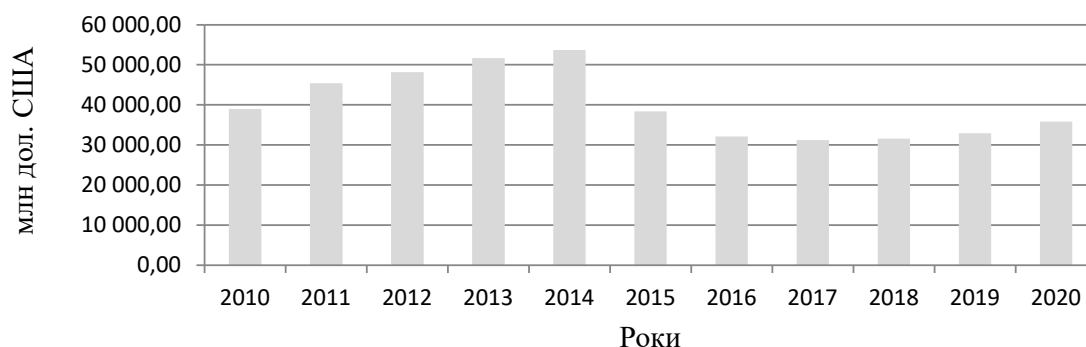

Рис. 1. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в економіку України (станом на 01.01)

Джерело: побудовано за даними [11]

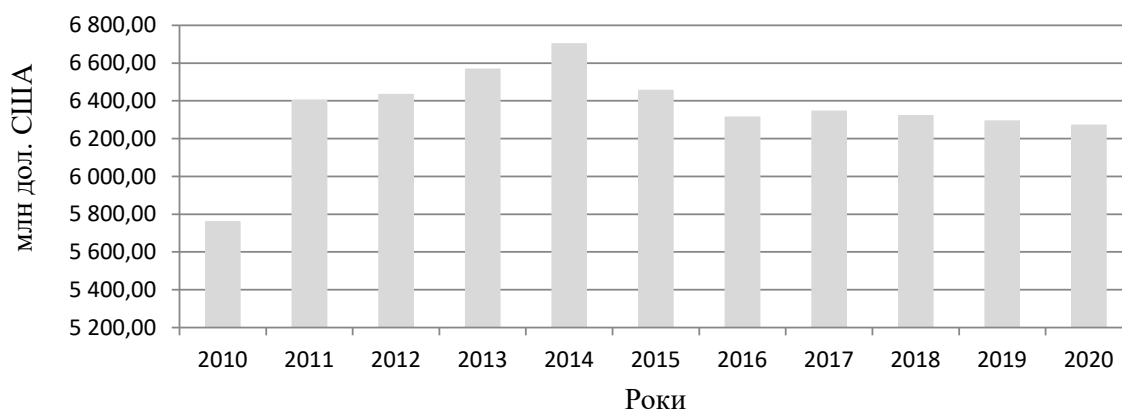

Рис. 2. Динаміка прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) з України (станом на 01.01)

Джерело: побудовано за даними [11]

Динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій в Україну у розрізі країн світу, млн дол. США (станом на 01.01.)

Країна	Рік					Станом на 01.01.2020 р. до станом на 01.01.2016 р., %
	2016	2017	2018	2019	2020	
Європа						
Австрія	1152,6	1099,9	1038,8	1150,0	1219,4	105,8
Данія	138,8	137,6	153,6	158,2	157,5	113,5
Естонія	243,3	222,1	235,0	239,0	248,2	102,0
Італія	216,4	196,7	201,6	242,4	249,3	115,2
Литва	137,1	121,7	124,6	150,0	183,3	133,7
Люксембург	363,9	660,1	515,8	484,9	555,8	152,7
Нідерланди	6090,3	6028,4	6395,0	7118,7	8301,4	136,3
Німеччина	1604,9	1564,2	1682,9	1701,4	1843,1	114,8
Польща	679,4	509,1	571,3	631,7	693,7	102,1
Російська Федерація	343,8	813,6	797,2	597,8	783,3	2,3 р.
Сполучене королівство Великої Британії та Північної Ірландії	1785,2	1947,0	1944,4	2131,2	2060,6	115,4
Угорщина	333,7	498,1	511,1	565,1	380,7	114,1
Фінляндія	89,8	110,2	131,0	142,0	142,7	158,9
Франція	1299,1	615,6	723,4	744,4	845,5	65,1
Чехія	106,2	106,3	115,8	116,2	115,1	108,3
Швейцарія	1391,0	1436,9	1515,9	1552,1	1714,5	123,3
Швеція	334,0	328,8	351,2	344,9	363,2	108,7
Азія						
Кіпр	9894,8	8785,5	8932,7	9544,5	10368,9	104,8
Туреччина	192,7	280,6	319,0	315,3	324,2	177,6
Африка						
Сейшельські Острови	129,6	140,5	136,2	111,0	117,1	90,4
Америка						
Беліз	535,1	604,2	532,3	437,6	448,2	83,8
Британські Віргінські Острови	1715,0	1682,3	1358,4	1040,2	1062,1	61,3
Канада	65,0	41,1	49,7	51,0	47,1	72,5
Панама	316,9	291,7	337,7	341,8	330,8	104,4
США	717,2	585,2	517,4	542,5	637,8	88,9

Джерело: побудовано за даними [11]

в оптову, роздрібну торгівлю та ремонт автотранспорту – 5662,5 млн дол. США, або 15,8%; у фінансову та страхову діяльність – 4557,6 млн дол. США, або 12,7%; в інформаційну діяльність і телекомунікації – 2939,6 млн дол. США, або 8,2%; у професійну, наукову та технічну діяльність – 2223,0 млн дол. США, або 6,2%; в діяльність у сфері адміністративних та допоміжних послуг – 1113,2 млн дол. США, або 3,1%; у транспорт, складське господарство, поштову та кур'єрську діяльність – 1088,4 млн дол. США, або 3,0%; у сільське, лісове та рибне господарство – 542,1 млн дол. США, або 1,5% [11]. Отже, найпривабливішими видами економічної діяльності в Україні для іноземних інвесторів є: промисловість; оптова, роздрібна торгівля та ремонт автотранспорту; фінансова та страхова діяльність, що зумовлене швидкою окупністю вкладених інвестицій.

В умовах євроінтеграційної перспективи України необхідно враховувати інвестиційні ініціативи політики згуртування ЄС. Фінансовим бюджетом Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) та фонду Згуртування (ФЗ) визначено 5 інвестиційних пріоритетів, при цьому 65–85% від загального обсягу фінансування передбачено спрямовувати інвестиції на екологічно зорієнтовані заходи та заходи smart-спрямування. До сфери впливу ЄФРР та ФЗ відносяться: інвестування досліджень та

інновацій, підтримка малого бізнесу, стимулювання переходу до низьковуглецевої економіки, підтримка цифрових, енергетичних і транспортних мереж, фінансування розвитку систем охорони здоров'я, освіти та соціальної сфери, інфраструктура тощо [5, с. 7].

В Україні відбуваються зміни щодо складання та публікації інформації, яка стосується стану та руху прямих іноземних інвестицій. Нині єдиним відповідальним органом за поширення зазначеної інформації є Національний банк України, що сприятиме створенню єдиного джерела даних, усуненню розбіжностей щодо обліку прямих іноземних інвестицій між Державною статистикою України та Національним Банком України (рис. 3).

У платіжному балансі України, що складає НБУ, передбачається врахування величини реінвестованих доходів підприємств, при цьому доходи прямих міжнародних інвесторів містять не тільки дивіденди, але й їх частку в нерозподіленому прибутку підприємств. Зазначені зміни відповідають стандартам статистики МВФ та розрахункам, які використовуються у більшості країн світу, що надає можливість для застосування порівняльного аналізу макропоказників України з іншими країнами світу.

Перспективи міжнародного інвестування в Україні зумовлені позицією країни у світових оцінках. За даними

Рис. 3. Функції Державної служби статистики України та Національного банку України в частині складання статистичної інформації про прямі іноземні інвестиції

Джерело: адаптовано [17]

експертного дослідження, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією та юридичною фірмою «Василь Кісіль і Партнери», спостерігається зниження привабливості України для інвестицій. Індекс інвестиційної привабливості України у другій половині 2020 р. становив 2,40 бала, попереднє значення – 2,51 бала, максимальне відповідно 5 балів [16]. Серед позитивних змін, що відбулися в країні, зазначено: відносно швидке відновлення економіки внаслідок її зниження під час карантину, контрольований рівень інфляції, зниження облікової ставки, відносно стабільний курс національної валюти, спрощення дій щодо проведення валютних операцій, лібералізація питань стосовно ринку землі, впровадження державних електронних сервісів. До негативних факторів, на думку експертів, виявлено: існуючі кризові явища, які стосуються судової влади та права, відсутність суттєвих зрушень у боротьбі з корупцією та вплив тіньової економіки, нестабільність у податковому законодавстві, труднощі співпраці з МВФ, ускладнення взаємодії з податковими, митними, контролюючими та правоохоронними органами тощо.

Позитивні тенденції України зазначені Doing Business-2020, який оцінює правові норми, що сприяють активізації підприємницької діяльності або мають негативні тенденції до її обмеження. Україна за умовами ведення бізнесу станом на 01.05.2019 р. зайняла 64-е місце серед 190 країн світу, тоді як у Doing Business-2019 Україна покращила свої позиції з 76-го на 71-е місце, у 2018 р. відповідно країна піднялася з 80-го на 76-е місце [22]. Україна покращила свої результати за шістьма показниками з 10 індикаторів, які визначаються експертами Світового банку під час складання зазначеного рейтингу. Суттєве підвищення, а саме на 27 пунктів, спостерігається в частині «Захист прав міноритарних акціонерів» завдяки від-

криттю даних, які стосуються кінцевих вигодонабувачів, на 10 пунктів підвищилися позиції в частині «Отримання дозволу на будівництво». Підвищення позицій країни в зазначеному рейтингу відбулися за компонентами «Підключення до електромереж», «Міжнародна торгівля», «Реєстрація майна», «Доступ до кредитів».

Для перспективного розвитку економіки України важливим є врахування можливих інвестиційних ризиків. Серед негативних наслідків залучення міжнародних інвестицій для країни слід виділити: штучне пролонгування щодо використання морально застарілих товарів та технологій; переміщення екологічно небезпечного виробництва, що сприяє загостренню екологічних проблем; інвестування, що передбачає встановлення контролю або ліквідацію підприємств, усунення конкурентів, сприяння збільшенню безробіття внаслідок конкурентної боротьби підприємств з іноземним капіталом та підприємств, які використовують національні фінансові ресурси, монополізація ринку; встановлення контролю зі сторони іноземних інвесторів над сировинними ресурсами; втрачання капіталу внаслідок репатріації прибутків тощо.

Економічну безпеку країни забезпечує відповідний стан національної економіки, що дає змогу зберігати стійкість до зовнішніх та внутрішніх викликів, забезпечувати конкурентноздатність у світовому економічному середовищі та характеризує спроможність національної економіки до сталого зростання. Загалом економічну безпеку країни забезпечують: виробнича, демографічна, енергетична, макроекономічна, зовнішньоекономічна, соціальна, інвестиційно-інноваційна, продовольча та фінансова безпека [7, с. 92]. Забезпечення економічної безпеки країни потребує проведення оцінки ризиків за кожним її елементом із розробленням методів їх попередження та нівелювання.

Економічна політика України в напрямі залучення іноземних інвестицій потребує посилення регулювання процесів із їх як залучення, так і використання. У разі неефективного регулювання державою зазначених процесів позитивні наслідки від міжнародних інвестицій можуть бути незначними. Правове регулювання щодо залучення та використання іноземних інвестицій повинне розглядатись у двох площинах, з погляду національно-правового (внутрішньодержавного) та міжнародно-правового. Держава повинна проводити цілеспрямовану ефективну політику щодо залучення іноземних інвестицій, яка має ґрунтуватися на принципах загальнодержавних пріоритетів щодо іноземного інвестування та базуватися на визначенні інвестиційно привабливих галузей національної економіки, їх провідних підприємств, набуття контролю над якими з боку іноземного капіталу не загрожуватиме економічній безпеці держави, що надає можливість для створення певної системи захисту від негативних дій іноземних інвесторів.

Нині існують різні сценарії щодо перспективного розвитку національної економіки. За оцінками фахівців Українського Інституту Майбутнього, економіка України може мати приріст номінального ВВП на рівні 2–3% в рік та досягти щорічного збільшення його величини на рівні 10–13%, досягнувши до 2030 р. 1 трлн дол. США (цільовий прогноз UIF) [4]. Економічний прорив України, на думку експертів, неможливий без залучення в країну інвестицій, частка яких у ВВП повинна становити 25–30%. Так, у Японії в кінці 60-х років, в період динамічного зростання економіки, питома вага інвестицій у ВВП становила 35%, в Сінгапурі у 1970–1980 рр. – 45%, у Китаї у 2008–2017 рр. – 45%. Згідно з розрахунками, в найближчі 12 років в економіку України необхідно залучити іноземних інвестицій (без врахування внутрішніх ресурсів) на рівні 280 млрд дол. США, у найближчі 3–5 років обсяг прямих іноземних інвестицій повинен становити 5–20 млрд дол. США на рік.

Формування привабливого інвестиційного клімату в Україні є можливим за рахунок: удосконалення судової системи, впровадження ефективної та незалежної антикорупційної інфраструктури, зниження адміністративного та податкового тиску стосовно ведення бізнесу, продовження реформ, які стосуються системи правоохоронних та митних органів, продовження конструктивної співпраці з міжнародними фінансовими інституціями тощо.

Висновки. Застосування економіко-статистичного підходу щодо дослідження процесу міжнародного інвестування в економіку України в умовах сучасних викликів, які відбуваються у світовій економіці, пов'язаних із пандемічною ситуацією, політикою ізоляціонізму, нових пріоритетів сталого економічного розвитку дають змогу зробити низку висновків:

1. В умовах глобалізації міжнародний капітал є вагомим чинником інтеграційних процесів, що відображає взаємозв'язок та взаємодію всіх складових елементів соціально-економічної макросистеми.

2. Міжнародне інвестування в Україні є об'єктивною необхідністю для забезпечення її конкурентоспроможності на світовому ринку, сприяє модернізації та реконструкції підприємств, забезпечує інноваційні перетворення в національній економіці.

3. Економіко-статистичний підхід при дослідженні процесу міжнародного інвестування в національну економіку дає змогу використовувати інформацію для обліку та звітності прямих іноземних інвестицій, проведення об'єктивного аналізу та подальшої оцінки ефективності залучення прямих іноземних інвестицій, обґрунтування інвестиційної привабливості, проведення діагностики

інвестиційного клімату в країні, виявлення інвестиційних ризиків та розроблення перспективних напрямів міжнародного інвестиційного процесу в Україні.

4. Проведений економіко-статистичний аналіз щодо величини прямих іноземних інвестицій в Україну та з країни у динаміці за останні роки свідчить про зниження обсягів іноземних інвестицій в Україну та їх збільшення з країни; головними країнами, які спрямовують інвестиції в Україну, є: Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Швейцарія та інші; в країні має місце неефективний розподіл іноземного інвестування за видами економічної діяльності; відбувається зниження привабливості країни для міжнародних інвесторів; Україна має позитивні тенденції у світовому рейтингу Doing Business-2020.

5. Невідповідність обсягів прямих іноземних інвестицій сучасним потребам національної економіки та розвитку галузей, наявність значної частки міжнародних інвестицій з офшорних юрисдикцій, які спрямовуються здебільшого до фінансового сектору, посилюють загрози щодо економічної безпеки держави. Перспективи розвитку національної економіки пов'язані із залученням іноземних інвестицій, які базуються на інноваційних технологіях та надходять із країн ЄС – стратегічних партнерів України.

6. Активізація залучення іноземних інвестицій в національну економіку пов'язана зі впровадженням відповідної економічної політики держави щодо формування інвестиційної привабливості країни, створення належного інвестиційного клімату, забезпечення відповідного регулювання процесів, пов'язаних із залученням прямих іноземних інвестицій, їх ефективного використання з урахуванням та нівелюванням можливих інвестиційних ризиків, як для іноземного інвестора, так і для країни.

7. Сучасні зміни, які стосуються відображення вітчизняної статистичної інформації щодо прямих іноземних інвестицій та надають відповідальність за її поширення НБУ, відповідають стандартам статистики МВФ та розрахункам, які використовуються у більшості країн світу, що забезпечує можливість для порівняльного аналізу макропоказників України з іншими країнами.

8. Перспективні напрями міжнародного інвестування в національну економіку пов'язані з ефективним упровадженням економічних та адміністративних реформ; удосконаленням судової системи; вирішенням проблем, пов'язаних із корупцією; вдосконаленням чинників правового характеру на законодавчому та виконавчому рівнях влади; оптимізацією системи оподаткування; удосконаленням роботи митної служби, які стосуються сплати митних платежів і зборів при надходженні іноземних інвестицій в Україну; продовженням співпраці з міжнародними фінансовими інституціями.

9. За оцінками Українського Інституту Майбутнього, економіка України спроможна отримати приріст номінального ВВП на рівні 2–3% на рік та досягти щорічне збільшення його величини на рівні 10–13%, досягнувши до 2030 р. 1 трлн дол. США при надходженні іноземних інвестицій (без урахування внутрішніх ресурсів) на рівні 280 млрд дол. США, у найближчі 3–5 років обсяг прямих іноземних інвестицій повинен становити від 5 до 20 млрд дол. США у рік.

10. Україні як державі, що прагне повної інтеграції та вступу до ЄС, необхідно брати до уваги, що в умовах європейської інтеграції здійснюється поступове делегування національних повноважень на загальноєвропейський рівень, внаслідок чого відбувається досягнення максимального рівня координації дій країн-членів ЄС щодо прийняття та виконання спільних рішень у різних соціально-економічних напрямках, в тому числі інвестиційної політики.

Список використаних джерел:

1. Бирка М.І. Класифікація прямих іноземних інвестицій. *Вісник Нац. університету «Львівська політехніка». Сер. Проблеми економіки та управління.* 2012. № 725. С. 24–31.
2. Венгуренко Т.Г., Плахотнюк В.В. Аналіз інвестиційної привабливості України. *Бізнесінформ.* 2020. № 4. С. 103–111.
3. Герашченко С.О. Прямі іноземні інвестиції: сучасні тенденції розвитку в Україні. *Економічний вісник Нац. гірничого університету.* 2016. № 1. С. 28–40.
4. Два сценарії розвитку української економіки: трендовий і цільовий. URL: <https://strategy.uifuture.org/dva-scenar%D1%96i-rozvitku-ukrainskoi-ekonom%D1%96ki.html> (дата звернення: 10.06.2021).
5. Зінчук Т.О., Куцмус Н.М. Політика згуртування ЄС: задум, еволюція, критика. *Науковий вісник Чернівецького університету: Економіка.* 2020. Вип. 825. С. 3–11.
6. Карчева Г.Т., Галицька О.В. Іноземні інвестиції – важливий фактор підвищення конкурентоспроможності та ефективності економіки України. *Фінансовий простір.* 2018. № 3(31). С. 90–98.
7. Маркевич К.Л. Позичування прямих іноземних інвестицій у системі економічної безпеки України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.* 2014. № 3. С. 91–104.
8. Михайленко О.Г., Красникова Н.А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка.* 2020. № 7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/56.pdf (дата звернення: 23.05.2021).
9. Негрич О. Аналіз впливу мотивації іноземних інвесторів на форми реалізації інвестиційних проєктів. *Галицький економічний вісник.* 2012. № 4(37). С. 124–131.
10. Нікітіна А.В. Особливості та способи залучення прямих іноземних інвестицій на підприємства за умов глобалізації світогосподарських відносин. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. Вип. 22. С. 78–83.
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.05.2021).
12. Перспективні напрями бізнесу в Житомирській області. Інвестуйте вигідно! URL: <https://investure.com.ua/investments/perspektivni-naryami-biznesu-v-zhitomirskij-oblasti.-investujte-vigidno> (дата звернення: 11.06.2021).
13. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96 / Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.05.2021).
14. Світлична Ю.О. Види іноземного інвестування. *Право і безпека.* 2017. № 2(65). С. 114–118.
15. Татарульєва А. О. Вплив іноземного інвестування на економічний розвиток країни. *Економіка та управління господарством.* 2016. Вип. 4. С. 29–34.
16. Тільки 1 з 10 CEO очікує на поліпшення інвестклімату у 2021 році. URL: <https://eba.com.ua/tilky-1-z-10-seo-ochikuye-na-polipshennya-investklimatu-u-2021-gotsi/> (дата звернення: 09.06.2021).
17. Удосконалення статистики прямих іноземних інвестицій (ПІІ): передавання Національному банку функції публікації даних та врахування реінвестованих доходів реального сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/udoskonalennya-statistiki-priyamih-inozemnih-investitsiy-pii> (дата звернення: 29.05.2021).
18. Федорчук О. Інвестиційні ризики та інвестиційний потенціал України: державно-управлінський аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2017. Вип. 2(33). С. 84–93.
19. Харламова Г.О. Дослідження впливу прямого іноземного інвестування на рівень розвитку людського капіталу приймаючої країни. *Актуальні проблеми економіки.* 2018. № 2. С. 172–183.
20. Юдіна С.В., Пирогов С.О. Вплив іноземних інвестицій на економічний розвиток країни. *Наук. вісник Ужгородського нац. університету.* 2018. Вип. 18. Ч. 3. С. 152–157.
21. Definitions and Sources. UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2007p4_en.pdf (дата звернення: 19.06.2021).
22. Doing Business 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org> (дата звернення: 29.05.2021).
23. Dunning J.H. Multinational Enterprises and the Global Economy. Wokingham: Addison-Wesley, 1993. 687 p.
24. Dunning J.H., Rugman A. M. The Influence of Hymer Dissertation on the Theory of Foreign Direct Investment. *American Economic Review.* 1985. Vol. 75(2). P. 228–233.
25. Kindleberger C.P. American Business Abroad. *The International Executive.* 1969. Vol. 11. P. 11–12.
26. Kojima K., Ozawa T. Micro- and Macro-Economic Model of Direct Foreign Investment: Toward a Synthesis. *Hitotsubashi Journal of Economics.* 1984. Vol. 26(2). P. 135–145.
27. Vernon R. International Investment and International Trade in the Product Cycle. *II Quarterly Journal of Economics.* 1966. Vol. 80. P. 190–207.

References:

1. Byrka M.I. (2012) Klyasyfikatsiia priamykh inozemnykh investytsii [Classification of foreign direct investment]. *Visnyk Nats. universytetu «Lvivska politekhnika». Ser. Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 725, pp. 24–31.
2. Venhurenko T.H., Plakhotniuk V.V. (2020) Analiz investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy [Analysis of investment attractiveness of Ukraine]. *Biznesinform.*, no. 4, pp. 103–111.
3. Herashchenko S.O. (2016) Priami inozemni investytsii: suchasni tendentsii rozvytku v Ukraini [Foreign direct investment: current trends in Ukraine]. *Ekonomichnyi visnyk Nats. hirnychoho universytetu*, no. 1, pp. 28–40.
4. Dva stsenarii rozvytku ukrainskoi ekonomiky: trendovyy i tsilovyy [Two scenarios for the development of the Ukrainian economy: trend and target]. Available at: <https://strategy.uifuture.org/dva-scenar%D1%96i-rozvitku-ukrainskoi-ekonom%D1%96ki.html> (accessed 10 June 2021).
5. Zinchuk T.O., Kutsmus N.M. (2020) Polityka zghurtuvannia YeS: zadum, evoliutsiia, krytyka [EU cohesion policy: design, evolution, criticism]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu: Ekonomika*, no. 825, pp. 3–11.
6. Karcheva H.T., Halytska O.V. (2018) Inozemni investytsii – vazhlyvyi faktor pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ta efektyvnosti ekonomiky Ukrainy [Foreign investment is an important factor in increasing the competitiveness and efficiency of Ukraine's economy]. *Finansovi prostir*, no. 3(31), pp. 90–98.

7. Markevych K.L. (2014). Pozytsionuvannya priamykh inozemnykh investytsii u systemi ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Positioning of foreign direct investment in the system of economic security of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 3, pp. 91–104.
8. Mykhailenko O.H., Krasnykova N.A. (2020) Vplyv inozemnykh investytsii na rozvytok ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsii [The impact of foreign investment on the development of Ukraine's economy in the context of globalization]. *Efektivna ekonomika* (electronic journal), no. 7. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/56.pdf (accessed 23 May 2021).
9. Nehrych O. (2012) Analiz vplyvu motyvatsii inozemnykh investoriv na formy realizatsii investytsiinykh proektiv [Analysis of the impact of motivations of foreign investors on the forms of investment projects]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, no. 4(37), pp. 124–131.
10. Nikitina A.V. (2018). Osoblyvosti ta sposoby zaluchennia priamykh inozemnykh investytsii na pidprijemstva za umov hlobalizatsii svitohospodarskykh vidnosyn [Features and methods of attracting foreign direct investment in enterprises in the context of globalization of world economic relations]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 22, pp. 78–83.
11. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 21 May 2021).
12. Perspektyvni napriamy biznesu v Zhytomyrskii oblasti. Investuite vyhidno! [Promising areas of business in the Zhytomyr region. Invest profitably!]. Available at: <https://inventure.com.ua/investments/perspektivni-napryami-biznesu-v-zhitomirskij-oblasti.-investujte-vigidno> (accessed 11 June 2021).
13. Verkhovna rada Ukrainy (1996). Pro rezhym inozemnoho investuvannia [On the regime of foreign investment]: Zakon Ukrainy vid 19.03.1996 r. № 93/96. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 20 May 2021).
14. Svitlychna Yu.O. (2017) Vydy inozemnoho investuvannia [Types of foreign investment]. *Pravo i bezpeka*, no. 2(65), pp. 114–118.
15. Tatarulieva A.O. (2016) Vplyv inozemnoho investuvannia na ekonomichnyi rozvytok krainy [The impact of foreign investment on the economic development of the country]. *Ekonomika ta upravlinnia hospodarstvom*, no. 4, pp. 29–34.
16. Tilky 1 z 10 SEO ochikuie na polipshennia investklimatu u 2021 rotsi [Only 1 in 10 CEOs expect an improvement in the investment climate in 2021]. Available at: <https://eba.com.ua/tilky-1-z-10-seo-ochikuye-na-polipshennya-investklimatu-u-2021-rotsi/> (accessed 09 June 2021).
17. Natsionalnyi bank Ukrainy. Udoskonalennia statystyky priamykh inozemnykh investytsii (PII): peredavannia Natsionalnomu banku funktsii publikatsii danykh ta vrakhuvannia reinvestovanykh dokhodiv realnoho sektoru [Improving foreign direct investment (FDI) statistics: transferring to the National Bank the function of publishing data and taking into account reinvested earnings of the real sector]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/udoskonalennya-statistiki-priamih-inozemnih-investitsiy-pii> (accessed 29 May 2021).
18. Fedorchak O. (2017) Investytsiini ryzyky ta investytsiinyi potentsial Ukrainy: derzhavno-upravlinskyi aspekt [Investment risks and investment potential of Ukraine: public administration aspect]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia*, no. 2(33), pp. 84–93.
19. Kharlamova H.O. (2018) Doslidzhennia vplyvu priamoho inozemnoho investuvannia na riven rozvytku liudskoho kapitalu pryimaiuchoi krainy [Study of the impact of foreign direct investment on the level of human capital development of the host country]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 2, pp. 172–183.
20. Yudina S.V., Pyrohov S.O. (2018). Vplyv inozemnykh investytsii na ekonomichnyi rozvytok krainy [The impact of foreign investment on the economic development of the country]. *Nauk. visnyk Uzhhorodskoho nats. universytetu*, vol. 18, no. 3, pp. 152–157.
21. UNCTAD. Definitions and Sources. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2007p4_en.pdf (accessed 19 June 2021).
22. The World Bank. Doing Business 2020. Available at: <https://www.doingbusiness.org> (accessed 29 May 2021).
23. Dunning J.H. (1993) *Multinational Enterprises and the Global Economy*. Wokingham: Addison-Wesley.
24. Dunning J.H., Rugman A.M. (1985) The Influence of Hymer Dissertation on the Theory of Foreign Direct Investment. *American Economic Review*, no. 75(2), pp. 228–233.
25. Kindleberger C.P. (1969) American Business Abroad. *The International Executive*, no. 11, pp. 11–12.
26. Kojima K., Ozawa T. (1984) Micro- and Macro-Economic Model of Direct Foreign Investment: Toward a Synthesis. *Hitotsubashi Journal of Economics*, no. 26(2), pp. 135–145.
27. Vernon R. (1966) International Investment and International Trade in the Product Cycle. II *Quarterly Journal of Economics*, no. 80, pp. 190–207.

ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ПРОЦЕССУ МЕЖДУНАРОДНОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ: РИСКИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Аннотация. Участие Украины в мировых процессах глобализации и интеграции активизирует привлечение иностранного капитала. В статье рассмотрены сущность иностранных инвестиций, формы и современные подходы к их классификации. Определены основные критерии привлекательности экономики Украины для международных инвесторов. Применен экономико-статистический подход к анализу объемов прямых иностранных инвестиций в Украину и из страны в динамике в целом, а также в разрезе отдельных стран мира. Выявлена направленность прямых иностранных инвестиций в определенные виды экономической деятельности национальной экономики. Указаны трансформационные изменения в отражении отечественной статистической информации по движению прямых иностранных инвестиций. Выявлены инвестиционные риски, связанные с использованием иностранного капитала. Обосновано, что дальнейшая реализация экономической политики Украины в сфере иностранного инвестирования связана с осуществлением соответствующего регулирования процессов как их привлечения, так и эффективного использования. Раскрыты перспективы международного инвестирования в Украину.

Ключевые слова: инвестиции, международное инвестирование, экономико-статистический подход, инвестиционный климат, инвестиционные риски, национальная экономика, интеграция, глобализация, перспективы.

**ECONOMIC AND STATISTICAL APPROACH TO THE PROCESS
OF INTERNATIONAL INVESTMENT: RISKS AND PROSPECTS**

Summary. The fact that Ukraine is involved in the worldwide process of globalization and integration intensifies the attraction of overseas capital, which is an important tool for structural changes in national economies, for replenishing the budgets of countries and ensuring their economic growth. The current economic development of Ukraine is a result of the lack of country's own financial resources, which confirms the need to create a favourable investment environment and intensify international investment. In view of this, the essence of foreign investment has been considered; the main forms and modern approaches to the classification of foreign investment have been described. It has been highlighted that foreign direct investment is the most effective for further development of the national economy in the context of globalization. The main aspects that make Ukraine's economy attractive for international investors have been identified. An economic and statistical approach has been used to analyze the volume of foreign direct investment in and from Ukraine and from the country in the dynamics as a whole, as well as in terms of individual countries. The orientation of foreign direct investment in certain types of economic activity has been analyzed; and the priority directions for foreign investment in the national economy have been determined. The transformational changes in the way how domestic statistical information related to foreign direct investment is displayed have been identified. It has been emphasized that currently the only body responsible for disseminating information related to international investment is the National Bank of Ukraine. The factors that affect foreign investment have been specified, as well as investment risks associated with the use of overseas capital in the country. It has been noted that the further implementation of Ukraine's economic policy in the field of foreign investment is associated with the appropriate regulation of both attraction of investment and its effective use. Prospects for international investment in Ukraine have been highlighted.

Key words: investment, international investment, economic and statistical approach, investment environment, investment risks, national economy.